

Ptychomitrium polyphyllum

Atlantmossa

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Nationellt utdöd (RE)

Klass: Bryopsida (egentliga bladmossor), **Ordning:** *Grimmiales*, **Familj:** *Ptychomitriaceae*, **Släkte:** *Ptychomitrium* (atlantmossor), **Art:** *Ptychomitrium polyphyllum* - atlantmossa (Sw.) Bruch & Schimp. **Synonymer:**

Kännetecken

Arten bildar upp till 3 cm höga, lösa, mörkt gröna och inuti grönsvarta tuvor. Bladen är långsmala och i torrt tillstånd starkt krusiga. Bladkanterna är två cellager tjocka och tydligt tandade. Bladen har stora, bruna bashörnseller. Nerven är lång och slutar i bladspetsen. Arten är vanligtvis rikt fertil och försedd med kapslar - ofta två från varje skott. Kapslarna är smalt ovala, ljusa, upprätta och fästade på ett 0,5-1 cm långt skaft. Peristomtänderna är djupt kluvna, trådlika och raka. Sporerna är 10-14 µm i diameter, gula och fint papillösa. Specialiserad vegetativ förökning är inte känd.

Atlantmossa kan i fält något likna kvastmossor *Dicranum* spp. men är mindre och har två cellager tjocka bladkanter. Arten har även likheter med skärgårdsmossa *Glyphomitrium daviesii* som i Norden endast finns i Norge och som är något mindre och har peristomtänder som är hela och tillbakaböjda. Arten liknar också grimmior *Grimmia* spp., men bladen har stora, bruna bashörnseller och saknar färglös spets. De vid torra krusiga bladen kan även påminna om bladen hos ulotor *Ulota* spp., vars bladkanter ej är tandade.

Utbredning och status

Arten har i Sverige endast påträffats i Skärälids dalgång (mot Råröd) i Skåne. De två fynden där gjordes 1873 respektive 1874. I södra Norge är arten relativt allmän längs kusten. Den är även uppgiven från Danmark med några äldre fynd. Atlantmossa har en i huvudsak oceanisk utbredning, och i norra Europa utgör Skärälid östgränsen för dess utbredning. Arten förekommer i kusttrakter i framförallt västra Europa. Den finns även på Azorerna, Madeira och Kanarieöarna och på enstaka utpostlokaler i Centraleuropa till Kroatien i sydost. Arten är rödlistad även i flera andra länder i Europa.

Den har här varken kunnat återfinnas vid besök på 1980-talet eller på 2000-talet.

Ekologi

Atlantmossa växer på ovansidan av torra stenblock i halvöppen terräng. Underlaget utgörs av olika bergarter - vanligen något basiska och ibland kalksten. Den påträffas bland annat i bergbranter och andra miljöer med stenar och block. Mindre vanliga platser är stenbrott, kyrkogårdar och andra människoskapade miljöer. Ibland kan den växa som pionjär på sprängsten, stenmurar och gravstenar. Ofta finns den på flyttblock med flat ovansida. Exakt hur den växte på den enda svenska lokalen i Skärälid är inte känt, men troligen växte på block nere i dalen. Eftersom arten är oceanisk är växtlokalens skyddade belägenhet säkert av stor betydelse. Den växte i en djupt nedskuren ravin, och det är få platser i Sverige, förutom Skärälid där man hittar en så stor ansamling av oceaniska mossor. Arten finns främst i oceaniskt präglade områden, och den är sannolikt känslig för låga vintertemperaturer (Størmer 1969). Den växer i Norge ofta tillsammans med gulgrå raggmossa *Racomitrium fasciculare*, bergraggmossa *R. heterostichum* och blommossor *Schistidium* spp. Mogna kapslar påträffas framförallt på våren.

Hot

Möjligen kan försurning och populationens begränsade storlek ha gjort att arten försvunnit från Skärälid och Sverige. Ravinsystemet är dock mycket stort och det finns fortfarande en chans att arten finns kvar i någon av de mer otillgängliga delarna i området.

Åtgärder

Arten bör eftersökas ytterligare. Om återfynd görs bör den exakta lokalen meddelas berörd myndighet så att växtplatsen inte förstörs. Skärallid ligger inom ett domänreservat som planeras bli en nationalpark.

Övrigt

Utländska namn - NO: Stabbesteinmose, DK: Mangebladet Foldhætte, GB: Long-shanked Pincushion.

Etymologi: polyphyllus = med många blad; polys (gr.) = mycket, många, full; phyllon (gr.) = blad.

Uttal: [Ptykomitrium polyfýllum]

KEY FACTS Long-shanked Pincushion. Forms dark green, 1-3 cm high cushions. Leaves strongly crisped when dry, with large brown alar cells. Capsules common, frequently two from each perichaetium. Seta 0.5-1 cm. Spores 10-14 µm, yellow, finely papillose, mature in spring. - Grows on dry, acidic or slightly basic rocks in semi-open habitats, often on substrata with a flat upper side. Typically found on boulders in scree, but also on rocks in quarries and gravestones in churchyards. An oceanic species, fairly common along the Atlantic coast in Norway. In Sweden found only twice (1873 and 1874) in the southern part of the country. Probably sensitive to low winter temperatures.

Litteratur

Gams, H. 1952. Beiträge zur Verbreitungsgeschichte und Vergesellschaftung der ozeanischen Archegoniaten in Europa. *Ber. Geobot. Forschungsinst. Rübel Zürich* 25: 147-176.

Hallingbäck, T. 2006. *Ptychomitrium polyphyllum* atlantmossa s. 198. I: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. [AJ 6-23], Bladmossor. Sköldmossor - blåmossor : Bryophyta : Buxbaumia - Leucobryum. Artdatabanken, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala.

Hill, M.O., Preston, C.D. & Smith, A.J.E. 1992. *Atlas of the bryophytes of Britain and Ireland. Vol 2. Mosses (except Diplolepideae)*. Harley Books, Colchester.

Nyholm, E. 1954-69. *Illustrated moss flora of Fennoscandia 2*. Musci. Lund.

Størmer, P. 1969. *Mosses with a Western and Southern Distribution in Norway*. Oslo, Bergen & Tromsø.

Författare

Tomas Hallingbäck 1998. Rev. Tomas Hallingbäck 2006. Uppdaterad 2010. Rev. Niklas Lönnell 2016.